

Framtidens utmaningar för svenska lökproducenter

LARS MOGREN, ANNA-MIA BJÖRKHOLM

Lökodlarna efterlyser mer erfarenhetsutbyte och bättre samordning

Förstudiens huvudsakliga slutsats är att de svenska lökodlarna efterlyser mer erfarenhetsutbyte och bättre samordning mellan universitet, rådgivare, myndigheter och odlare. För framtiden är det extra viktigt att säkerställa en god lönsamhet för svensk lökodling så den unga generationen vågar satsa. Det finns inte någon stor efterfrågan bland svenska lökproducenter att det ska utvecklas ytterligare dokumentationsverktyg och manualer för kvalitetsutvärdering.

Sammanfattning

• Flertalet av de intervjuade lökproducenterna uppger att de odlar lök av tradition och intresse. I begreppet tradition innefattas ofta att man anser sig ha förutsättningar

som passar bra för lökodling.

- Tillgång till bevattning, långsiktig växtföljd, gödsling, växtskydd och ogräsreglering anser producenterna är de viktigaste framgångsfaktorerna för en lyckad lökproduktion.
- Flera producenter upplever en brist på tillgång till nya idéer och rådgivning.
- Lökproducenterna efterlyser möjlighet till produktion på lika villkor som europeiska kollegor.
- Kollegialt samarbete gentemot omvärlden och gemensamma lager anses vara framgångsfaktorer för ökad mängd svensk "näroproducerad" lök.
- Det finns ingen standardiserad metod för att dokumentera odlingsinsatser och utfall. Men lökproducenterna tycker att de genom certifieringsorganisationernas

dokumentationskrav har tillräckligt beslutsunderlag för att kunna följa upp och utvärdera.

- Ökad lönsamhet och en generationsväxling anser flertalet krävs för en fortsatt stark och stärkt svensk lökodling.
- Majoriteten av producenterna upplever inget behov av ett specifikt verktyg för uppföljning av resultaten från sin lökproduktion utan är nöjda med de möjligheter befintliga växtodlingsprogram eller hemmasnickrade kalkylverktyg erbjuder.
- För att stärka den svenska lökproduktionen bör man, hellre än ett verktyg för uppföljning, satsa på att ordna möten, erfarenhetsutbyte och konferenser för landets lökproducenter. Stärkt rådgivning och en förbättrad lökbladsmögelprognos är andra områden som nämns som framgångsfaktorer.

Att minska ogräsförekomsten är oerhört viktigt vid lökodling

Bakgrund

I ett projekt inom Tillväxt Trädgård med titeln "Kvalitetssäkrad lökproduktion i hållbara produktionssystem" har en förstudie genomförts. Det saknas idag ett enhetligt sätt att utvärdera och justera odlingsinsatserna för att successivt göra förbättringar som resulterar i ökad kvalitet, kvantitet och lönsamhet i svensk lökodling. Syftet med förstudien var att ta reda på om det finns behov och önskemål från Sveriges lökodlare att genom dokumentation och analys av odlingsresultaten ta fram ett hjälpmedel för att hitta styrkor och svagheter i odlingen.

Intervjumetod

Insamling av information skedde genom intervjuer av lokala odlingsrådgivare. Intervjuerna genomfördes antingen vid fysiska träffar eller i form av telefonsamtal. Enstaka producenter fyllde i materialet på egen hand för att kunna fundera på svaren. Intervjuerna genomfördes efter ett frågeformulär. Producenternas svar har anonymiserats.

Lökproducenterna

Totalt intervjuades 15 lökproducenter i förstudien. Två av dem producerar ekologiskt medan 13 är konventionella odlare. Företagens odlingsareal av lök varierar mellan 9 och 150 ha. Andelen lök av de grödor som totalt odlas av de intervjuade företagen varierar kraftigt. Företagsstorle-

ken varierar från ensamföretagare till stora företag med mer än 20 anställda. För vissa är lök en av huvudgrödorna, medan den för andra är en nischprodukt. En del av de intervjuade har odlat lök i flera generationer (över 60 år), andra började för något enstaka år sedan.

Det är en styrka att de producenter som

Lök i dubbelrad sex veckor efter sådd

deltagit i projektet speglar den bredd som återfinns inom lökodlarkåren då det gäller såväl erfarenhet, företagstyp som odlad areal.

Alla producenter utom en av eko-odlarna använder frölök, två använder även sättlök, två av företagen planterar lökplanter. Flertalet odlar bara gul lök, men några producerar både gul och röd lök.

Varför odlas lök?

Flera av producenterna uppger att de odlar lök av tradition, men intresse är viktigast anser de flesta. Några tycker lönsamheten är en bra drivkraft, andra säger sig odla trots dålig lönsamhet. Flera nämner att de har klimat, jordar, maskiner och andra förutsättningar som passar för lökodling.

Certifiering

De ekologiska odlarna är anslutna till KRAV. Samtliga övriga intervjuade odlare är anslutna till IP Sigill eftersom detta är nödvändigt för att få marknadstillträde. Hur uppgifterna för redovisning till IP Sigill tas fram varierar stort. Flera antecknar först på papper som sätts i pärmar. En del lämnar över dessa uppgifter till fru/rådgivare, andra matar själv in uppgifterna i

Jordbör – ett bra redskap för att öka kunskapen om jordens egenskaper
Foto: Stina Andersson

olika datorprogram. Det finns alltså inte någon standardiserad metod för hantering av de uppgifter som certifieringsorganisationerna ställer krav på att man dokumenterar.

Vad krävs för lyckad lökodling?

Flera av lökproducenterna tycker det är svårt att välja ut specifika faktorer som är extra viktiga för framgångsrik lökodling, de flesta tycker att helheten är det mest betydelsefulla. Bevattning och växtföljd är de enskilda faktorer som flest odlare satt högst på prioriteringslistan. Men även val av odlingsplats och en bra såbädd upplevs som viktiga grundförutsättningar. Därefter kommer gödsling, växtskydd och ogräsreglering. Flera tycker att såtidpunkten är viktig i kombination med plantantal och sortval. Prognossystem för bladmögel upplevs som mindre viktigt eftersom det i nuläget är svårt att lita på prognosen. Flera odlare lyfter även fram "kunskap" som en viktig faktor för lyckad lökodling.

Hur inhämtar lökodlare kunskap?

Den viktigaste kunskapskällan tycker producenterna är erfarenhetsutbyte med andra odlare vid fältvandringar, odlarmöten och erfa-grupper (se nedan). I några fall har odlarna direktkontakt med svenska, tyska och holländska rådgivare och fröleverantörer. En del tycker att deras viktigaste källa till kunskap är trial-and-error, alltså att lära av egna misstag. Tidningar, internet och kurser är andra kunskapskällor som nämns. Svensk rådgivning ses som en bristvara och man upplever en allmän brist på, eller i varje fall tillgång till, nya idéer inom lökodlingsbranschen.

Erfa-grupperna består oftast av ett antal odlare som träffas och utbyter erfarenheter med fokus på möjligheter och lösningar. Av de tillfrågade lökproducenterna är 80 procent antingen redan med i erfa-grupper eller positivt inställda till att vara med i en sådan. För att de ska fungera får det inte vara för långt att åka, träffarna ska fokusera på positiva aspekter och inte bara på dåliga priser och bristen på kemiska preparat. Det framkom också synpunkter på att kunskaper inte bör stanna inom gruppen utan spridas allmänt för att tillsammans stärka svensk lökodling.

Erfarenhetsutbyte lökodlare emellan är en bra källa till kunskap

Marknadsaspekter

Säljkanalerna varierar stort mellan odlarna. Man levererar till de stora rikstäckande grossistkedjorna, till lokala grossister och till gårdsförsäljning. Flertalet producenter är med i någon odlarorganisation eller ekonomisk förening, men få ägnar sig åt export. Flera lökproducenter framförde att det är vansinnigt att svenska odlare håller på och konkurrerar ut varandra.

Kundernas krav på framförallt storlek gör att flertalet satsar på att få fram hög andel lök med en diameter på 60–80 mm. Kunderna har olika krav på storlek och förpackningslösningar men lägger sig sällan i sortvalet, utan ställer bara krav på allmän kvalitet och utseende. Flera producenter poängterar att kvalitetskraven varierar beroende på om löken ska ut på färskvarumarknaden direkt utan lång lagringstid, om den ska lagras i flera månader eller om den ska vidareförädlas.

Utlandskonkurrens

Generellt anser odlarna att utländska odlare har tillgång till fler bekämpningsmedel och en längre säsong/mer gynnsamt klimat. En del länder anses ha stordriftsfördelar, andra billigare arbetskraft och andra lägre bränslekostnader. Enstaka odlare nämner att utländska odlare har bättre myndighets-

stöd, men samtidigt större problem med skadeinsekter.

För att öka konkurrenskraften för svensk lökodling anses "lika villkor" och "lika tillgång" vara det huvudsakliga önskemålet. Utöver detta, som upplevs svårt att åstadkomma, framför flera producenter möjligheten att inom Sverige skapa en bättre samordning. Man önskar ett ökat kollegialt samarbete, gemensamma bättre lager och att den allmänna lökqualiteten höjs. Det framkom även synpunkter på att arbeta för att tydligare visa vad de hårda svenska kraven innebär, utnyttja "närodlat" som fördel.

Uppföljning

För att följa upp sin odling använder en majoritet av odlarna DataVäxt, några använder Näsgård, och några har skapat egna lösningar. I princip alla gör någon sorts uppföljning/reflektion efter odlingssäsongens slut. Flera utvärderar etablering, och skördeutfall, men de flesta fokuserar på ekonomiska efterkalkyler. Enstaka odlare tycker det är svårt att utvärdera sin egen insats i förhållande till årsmånen, en del nöjer sig med att fråga sin "magkänsla" om hur året har gått. Majoriteten gör kalkyler för kommande år, och de flesta tar hänsyn till flera års resultat bakåt för beslut om investeringar och arealökning/minskning.

Bevattningsmöjligheter är viktigt för lyckad lökodling

Framtiden

Drygt hälften av odlarna är uttalat positivt inställda till framtiden, ytterligare en fjärdedel ser både hot och möjligheter. En femtedel av de tillfrågade tycker att det ser dystert ut för svensk lökodling på grund av prisbilden. Även om de flesta av lökproducenterna ser positivt på framtiden så anser de att ogräsproblematiken, både nya arter och brist på lämpliga kemikalier, och det oförutsägbara lökpriset är de största framtidshoten. En bättre relation mellan odlare och myndigheter och en ökad förståelse för odlingens villkor bland politiker efterlyses.

Hinder för en positiv framtid?

Det finns ingen tydlig enskild faktor som upplevs som ett hinder för utvecklingen av svensk lökodling. Förutom lönsamhet och tillgång på kemikalier nämns bristen på utbildade odlare, och bristen på nya unga odlare som ett allt större hinder. Generationsväxlingen går trögt och en del anser

Fälttorkning av lök i strängar, snart redo för långtidsförvaring i kyllager

inte att de har ekonomi för att förbättra maskinpark och bevattningsanläggning. I delar av landet är det brist på lämpligt mark och konkurrens om marken vid stads- och industriutveckling. Några nämner problem med växtföljdssjukdomar eller brist på intresse att utveckla sin odling som de största framtidshoten.

Flertalet odlare är ganska nöjda med hur situationen ser ut i dag och det finns inte någon enskild fråga som odlarna efterlyser extra fokus på. Marknadsfrågor, gödslingsstrategier, sortprovningar, växtskydd och allmänna kvalitetshöjande åtgärder vill

enstaka odlare gärna ha ökade kunskaper kring. Om det fanns ett verktyg för att lättare följa upp resultatet från sin lökodling skulle ungefär en tredjedel gärna vilja använda det. Övriga två tredjedelar tycker att de redan har tillgång till och använder sig av detta eller ser inget större behov. Den huvudsakliga slutsatsen från projektet är därför att det inte finns något stort behov av förfinade utvärderingsverktyg. Istället är det mer erfarenhetsutbyte och ökad samordning mellan forskare, rådgivare, myndigheter och producenter som efterfrågas.

Faktaruta

- Faktabladet är utarbetat inom LTV-fakultetens Institution för Biosystem och teknologi, www.slu.se
- Faktabladet är finansierat av Tillväxt Trädgårds tillväxtfond, se vidare nedan
- Projektansvarig: Lars Mogren, SLU. lars.mogren@slu.se
- Författare och fotografer (där inget annat anges): Lars Mogren och Anna-Mia Björkholm, HIR Skåne. anna-mia.bjorkholm@hushallningssallskapet.se
- Intervjuerna har utförts av Anna-Mia Björkholm (HIR Skåne), Andreas Kronhed (Lovang Lantbrukskonsult), Frans Jonsson och Helen Strandroth (Hushållningssällskapet Kalmar-Kronoberg-Blekinge).
- Detta faktablad finns elektroniskt på epsilon.slu.se och på www.tillvaxttradgard.se

Tillväxt Trädgård

Tillväxt Trädgård är ett samarbete mellan akademi och näringsliv med syfte att skapa tillväxt och hållbar utveckling i trädgårdsnäringslivet. Större parter är SLU, LRF Trädgård och flera Hushållningssällskap. Andra parter är Cascada, Grön Kompetens, Lovang Lantbrukskonsult och Virgo Grön Konsult. Projektet finansieras även av Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling.
www.tillvaxttradgard.se

